

**СУДДЯ
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

вул. Жилянська, 14, Київ, 01033

Ректорові Ужгородського
національного університету

Володимиру СМОЛАНЦІ

Шановний пане Володимире!

До Конституційного Суду України звернувся Гнезділов Сергій Олексійович із клопотанням перевірити на відповідність Конституції України (конституційність) частину восьму статті 176, абзац восьмий частини четвертої статті 183 Кримінального процесуального кодексу України (далі – Кодекс).

Друга колегія суддів Другого сенату Конституційного Суду України Ухвалою від 4 вересня 2025 року відкрила конституційне провадження у справі за конституційною скаргою Гнезділова Сергія Олексійовича щодо відповідності Конституції України частини восьмої статті 176 Кодексу, а щодо конституційності абзацу восьмого частини четвертої статті 183 Кодексу – відмовила у відкритті конституційного провадження.

Згідно з частиною четвертою статті 59 Закону України „Про Конституційний Суд України“, для забезпечення повного й об’єктивного розгляду справи та ухвалення Конституційним Судом України обґрунтованого рішення прошу Вас висловити позицію стосовно питань, порушених у конституційній скарзі Гнезділова С.О.

Додаток: копія конституційної скарги на 4 арк.

З повагою

суддя-доповідач

Василь ЛЕМАК

ОТРИМАНО
В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

вул. Підгірна, 46, м. Ужгород, Закарпатська область, 88000

тел: (0312) 61-33-21, 42-99-89 факс: (0312) 61-33-96

e-mail: official@uzhnu.edu.ua Код ЄДРПОУ 02070832

29.10.25 № 3714/01-14

На

№359-005-16/3367 від 03.10.2025

Судді
Конституційного Суду України
Василію ЛЕМАКУ

Шановний Василю Васильовичу!

У відповідь на лист №359-005-16/3367 від 03.10.2025 ДВНЗ
«Ужгородський національний університет» надсилає юридичну позицію у
межах доктринального (наукового) тлумачення нормативно-правових актів,
стосовно висвітлених в листі питань.

Додаток: 5 аркушів.

З повагою

Проректор

Олександр РОГАЧ

Ярослав Ступник
+380954724965

Конституційний Суд України
16 / 1565 від 30.10.2025

Конституційний Суд України
вул. Жилянська, 14
м. Київ 01033

Судді
Конституційного Суду України
Василю ЛЕМАКУ

У відповідь на Ваш лист №359-005-16/3367 від 03.10.2025 року щодо конституційної скарги Гнезділова Сергія Олексійовича про перевірку на відповідність Конституції України частини восьмої статті 176 та абзацу восьмою частини четвертої статті 183 Кримінального процесуального кодексу України інформуємо наступне.

Актуальність порушеного питання зумовлена необхідністю забезпечення балансу між інтересами національної безпеки в умовах воєнного стану та конституційними гарантіями рівності громадян перед законом, права на свободу та особисту недоторканність.

Гнезділову С.О., військовослужбовцю, 10 жовтня 2024 року було вручено повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого частиною 4 статті 408 Кримінального кодексу України (дезертирство). Ухвалою Печерського районного суду м. Києва від 29 листопада 2024 року було продовжено застосований до підозрюваного запобіжний захід у вигляді тримання під вартою без визначення розміру застави до 15 січня 2025 року. Обґрунтовуючи неможливість застосування альтернативного запобіжного заходу, суд послався на частину 7 (фактично - частину 8) статті 176 КПК України, згідно з якою під час дії воєнного стану до військовослужбовців, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 402-405, 407, 408, 429 КК України, застосовується виключно запобіжний захід у вигляді тримання під вартою. Ухвалою Київського апеляційного суду від 25 грудня 2024 року апеляційну скаргу захисника було залишено без задоволення, а ухвалу суду першої інстанції - без змін. Апеляційний суд підтвердив правомірність незастосування застави, посилаючись на частину 4 статті 183 КПК України, яка надає суду право не визначати розмір застави у кримінальному провадженні щодо злочинів, зокрема передбачених статтями 402-405, 407, 408, 429 КК України, під час дії воєнного стану.

Скаржник оскаржує конституційність частини 8 статті 176 КПК України, яка встановлює, що під час дії воєнного стану до військовослужбовців, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочинів, передбачених статтями 402-405, 407, 408, 429 Кримінального кодексу України, застосовується виключно запобіжний захід, визначений пунктом 5 частини першої цієї статті, а також абзацу 8 частини 4 статті 183 КПК України, який передбачає, що під час дії воєнного стану слідчий суддя, суд при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, враховуючи підстави та обставини, передбачені статтями 177 та 178 цього Кодексу, має

право не визначити розмір застави у кримінальному провадженні щодо злочину, передбаченого статтями 109-114², 258-258³, 260, 261, 402-405, 407, 408, 429, 437-442 Кримінального кодексу України. Конституційний стандарт, на відповідність якому скаржник просить перевірити оспорювані норми, визначений частинами 1-2 статті 24 Конституції України, які встановлюють принцип рівності громадян перед законом та заборону привілеїв чи обмежень за будь-якими ознаками, зокрема за сферою діяльності.

Скаржник стверджує, що оспорювані норми порушують принцип рівності перед законом, оскільки встановлюють диференційований підхід до військовослужбовців порівняно з іншими категоріями підозрюваних та обвинувачених, ставлячи їх у нерівне становище за ознакою професійної діяльності. На думку скаржника, оспорювані положення прирівнюють військовослужбовців до особливо небезпечних злочинців, оскільки запобіжний захід у вигляді тримання під вартою без можливості застави застосовується також щодо осіб, підозрюваних або обвинувачених у державній зраді, тероризмі, воєнних злочинах та злочинах проти основ національної безпеки. Скаржник наголошує, що оспорювані норми позбавляють суд дискреційних повноважень щодо індивідуальної оцінки ризиків та необхідності застосування найсуворішого запобіжного заходу, встановлюючи автоматичне тримання під вартою за формальною ознакою - військовим статусом особи та кваліфікацією злочину. Крім того, скаржник звертає увагу на те, що оспорювані положення не враховують конкретні обставини справи, зокрема той факт, що мотивом залишення військової частини Гнезділовим С.О. було не заподіяння шкоди охоронюваним законом інтересам, а привернення уваги до суспільної проблеми - відсутності чітких термінів військової служби.

Стаття 24 Конституції України встановлює фундаментальний принцип рівності, який означає не лише формальну рівність громадян у правах, але й рівність перед законом. Конституційний Суд України неодноразово наголошував, що принцип рівності не означає необхідності однакового правового регулювання для всіх суб'єктів правовідносин за будь-яких обставин. Диференціація правового регулювання є допустимою, якщо вона ґрунтується на об'єктивних та розумних критеріях, переслідує легітимну мету, є пропорційною, тобто засоби відповідають меті, та не є свавільною чи дискримінаційною. У контексті оспорюваних норм КПК України необхідно оцінити, чи відповідає встановлена диференціація цим критеріям.

Законодавець, запроваджуючи особливі правила щодо застосування запобіжних заходів до військовослужбовців під час воєнного стану, очевидно переслідував мету забезпечення обороноздатності держави, підтримання військової дисципліни та запобігання масовим випадкам дезертирства, які можуть становити загрозу національній безпеці в умовах збройної агресії. Ця мета є безумовно легітимною. Військовослужбовці дійсно перебувають в особливому правовому становищі, на них покладаються специфічні обов'язки, пов'язані із захистом держави, що передбачає підвищені вимоги до дисципліни та відповідальності. Проте виникає питання: чи є сам факт скоєння військових кримінальних правопорушень достатнім для встановлення безальтернативного тримання під вартою?

Найбільш проблемним аспектом оспорюваних норм є питання пропорційності обмеження. Частина 8 статті 176 КПК України встановлює абсолютну заборону застосування будь-яких інших запобіжних заходів, крім тримання під вартою, незалежно від конкретних обставин справи, особи підозрюваного або обвинуваченого, наявності чи відсутності ризиків, передбачених статтею 177 КПК України, або можливості запобігти цим ризикам іншими, менш обтяжливими засобами. Така конструкція норми фактично створює правову презумпцію необхідності ізоляції всіх військовослужбовців, підозрюваних у вчиненні певних військових злочинів, що суперечить принципу індивідуалізації кримінально-процесуального примусу, принципу презумпції невинуватості, закріпленому статтею 62 Конституції України, та вимозі судового контролю за обмеженням права на свободу, встановленій статтею 29 Конституції України.

Стаття 29 Конституції України гарантує право на свободу та особисту недоторканність. Обмеження цього права допускається виключно на підставах та в порядку, передбачених законом, за вмотивованим рішенням суду. Європейський суд з прав людини у своїй практиці неодноразово наголошував, що тримання під вартою має бути виправданим конкретними обставинами справи та не може застосовуватися автоматично. ЄСПЛ зазначив, що внутрішнє законодавство, яке надає судді право, але не обов'язок, звільнити обвинуваченого під заставу чи під інший запобіжний захід, саме по собі не суперечить статті 5 Конвенції. Однак національні суди повинні розглядати конкретні факти, які свідчать за чи проти звільнення, і викладати їх у своїх рішеннях. У даному випадку частина 8 статті 176 КПК України позбавляє суд можливості здійснювати таку індивідуальну оцінку, встановлюючи імперативну вимогу застосування виключно тримання під вартою. Це створює ситуацію, коли судові рішення про запобіжний захід фактично є формальним, оскільки суд не має дискреції у виборі відповідного заходу.

Абзац 8 частини 4 статті 183 КПК України передбачає можливість не визначення розміру застави щодо широкого кола злочинів під час воєнного стану, зокрема злочинів проти основ національної безпеки України (статті 109-114² КК), злочинів, пов'язаних з терористичною діяльністю (статті 258-258¹ КК), військових кримінальних правопорушень (статті 402-405, 407, 408, 429 КК), та злочинів проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку (статті 437-442 КК). Таким чином, законодавець прирівнює військові злочини, зокрема дезертирство, передбачене статтею 408 КК, до державної зради, тероризму та воєнних злочинів з точки зору застосування запобіжних заходів. Хоча всі ці діяння справді мають підвищену суспільну небезпечність в умовах воєнного стану, між ними існують суттєві відмінності щодо характеру та ступеня загрози національній безпеці. Дезертирство, хоча і є серйозним військовим злочином, може мати різні мотиви та обставини вчинення. У випадку скаргника його дії були спрямовані на привернення уваги до соціальної проблеми - відсутності чітких термінів військової служби та механізмів демобілізації. Такі дії, безумовно, потребують правової оцінки, але чи становлять вони таку ж загрозу національній безпеці, як державна зрада чи тероризм?

Необхідно визнати, що воєнний стан створює особливі умови, які можуть виправдовувати певні обмеження конституційних прав. Стаття 64 Конституції України допускає обмеження прав і свобод під час воєнного стану, за винятком прав, передбачених статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції України. Важливо, що стаття 24, яка гарантує рівність, та стаття 29, яка гарантує свободу та особисту недоторканність, входять до переліку прав, які не можуть бути обмежені навіть під час воєнного стану. Це означає, що оспорювані норми КПК України не можуть бути виправдані виключно посиланням на воєнний стан, якщо вони дійсно порушують ці конституційні гарантії.

На підставі проведеного аналізу можна дійти висновку, що частина 8 статті 176 КПК України встановлює безальтернативне застосування тримання під вартою до військовослужбовців, підозрюваних або обвинувачених у вчиненні військових злочинів, що суперечить конституційним принципам рівності перед законом, закріпленому статтею 24 Конституції, оскільки створює непропорційне обмеження для певної категорії осіб за ознакою професійної діяльності без можливості індивідуальної оцінки необхідності такого обмеження, права на свободу та особисту недоторканність, гарантованого статтею 29 Конституції, оскільки позбавляє суд дискреції у виборі адекватного запобіжного заходу та фактично запроваджує автоматичне тримання під вартою, а також презумпції невинуватості, закріпленої статтею 62 Конституції, оскільки фактично презюмує високу ступінь суспільної небезпеки особи виключно на підставі кваліфікації інкримінованого діяння. Хоча легітимна мета забезпечення військової дисципліни та обороноздатності є очевидною, обраний законодавцем засіб, а саме абсолютна заборона будь-яких альтернатив тримання під вартою, є непропорційним та не відповідає вимогам щодо обмеження конституційних прав. З огляду на викладене, частину 8 статті 176 КПК України слід визнати такою, що не відповідає статтям 24, 29 Конституції України.

Щодо абзацу 8 частини 4 статті 183 КПК України слід зазначити, що ця норма надає суду дискреційне повноваження, тобто право, а не обов'язок, не визначати розмір застави у кримінальних провадженнях щодо військових злочинів під час воєнного стану. На відміну від частини 8 статті 176 КПК, ця норма зберігає за судом можливість індивідуальної оцінки обставин справи та прийняття рішення про доцільність визначення застави. Однак необхідно звернути увагу на те, що у поєднанні з частиною 8 статті 176 КПК ця норма посилює дискримінаційний ефект: військовослужбовець не лише позбавляється права на розгляд можливості застосування менш суворого запобіжного заходу, але й може бути позбавлений права на заставу як альтернативу триманню під вартою. Прирівнювання військових злочинів, зокрема дезертирства, до злочинів проти основ національної безпеки та тероризму є надмірним узагальненням, яке не враховує різний характер та ступінь суспільної небезпеки цих діянь. Відтак, абзац 8 частини 4 статті 183 КПК України в частині, що стосується військових кримінальних правопорушень, передбачених статтями 402-405, 407, 408, 429 КК, слід визнати таким, що не відповідає статті 24 Конституції України, як такий, що створює необґрунтовану диференціацію та посилює дискримінаційний вплив частини 8 статті 176 КПК.

Оспорювані положення КПК України, запроваджені з метою посилення військової дисципліни в умовах воєнного стану, виходять за межі конституційно допустимого обмеження прав і свобод. Вони створюють систему автоматичної ізоляції військовослужбовців, підозрюваних у вчиненні певних злочинів, без урахування індивідуальних обставин справи, характеру та ступеня суспільної небезпеки вчиненого діяння, особи підозрюваного та реальних ризиків. Такий підхід не лише суперечить конституційним гарантіям рівності та права на свободу, але й підриває сутність судового контролю за обмеженням конституційних прав, перетворюючи судові рішення на формальне затвердження наперед визначеного результату. Альтернативне регулювання, яке б відповідало Конституції, могло б передбачати збереження за судом дискреції у виборі запобіжного заходу з урахуванням конкретних обставин справи, встановлення презумпції застосування тримання під вартою з можливістю її спростування захистом, обов'язкове врахування судом специфічних ризиків, пов'язаних з військовими злочинами, при збереженні можливості застосування альтернативних заходів за відсутності таких ризиків.

На підставі викладеного рекомендується Конституційному Суду України визнати частину восьму статті 176 Кримінального процесуального кодексу України неконституційною як такою, що суперечить статтям 24, 29 Конституції України, визнати абзац восьмий частини четвертої статті 183 Кримінального процесуального кодексу України в частині, що стосується військових кримінальних правопорушень, передбачених статтями 402-405, 407, 408, 429 Кримінального кодексу України, неконституційним як таким, що суперечить статті 24 Конституції України, а також рекомендувати Верховній Раді України привести відповідні положення КПК України у відповідність з Конституцією України, забезпечивши баланс між потребами забезпечення військової дисципліни в умовах воєнного стану та конституційними гарантіями рівності та права на свободу.

Виконали:

Декан юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
доктор юридичних наук, професор

Ярослав ЛАЗУР

Завідувач кафедри кримінального права
та правоохоронної діяльності
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
кандидат юридичних наук, доцент

Ярослав СТУПНИК

inbox@ccu.gov.ua

Від:	Ректорат УжНУ <official@uzhnu.edu.ua>
Надіслано:	30 жовтня 2025 р. 15:26
Кому:	inbox
Тема:	Fwd:
Вкладення:	КС України.PDF

Ужгородський національний університет

<https://uzhnu.edu.ua>

